

Systemy ochrony praw człowieka

Tomasz A. Winiarczyk

system ochrony praw człowieka

- zespół norm prawnych oraz działających organów państwowych i międzypaństwowych jak również organizacji społecznych, których zadaniem jest ochrona praw człowieka

systemy ochrony praw człowieka

- rządowe
- pozarządowe

3

systemy ochrony praw człowieka – rządowe

- uniwersalny
- regionalne
- krajowe

4

SYSTEMY OCHRONY PRAW CZŁOWIEKA

PAŃSTWOWE (RZĄDOWE)			wewnętrzne krajowe	pozarządowy (organizacje pozarządowe)
powszechny (uniwersalny)		regionalne		
(2) Organizacja Narodów Zjednoczonych			– sądownictwo lub inne organy powołane do rozpoznawania spraw zakresu praw człowieka	
<i>Powszechna Deklaracja Praw Człowieka</i>	Rada Praw Człowieka	SYSTEM INTERAMERYKAŃSKI <i>Amerykańska Deklaracja Praw i Obowiązków Człowieka i Obywatela</i> – Międzyamerykańska Komisja Praw Człowieka <i>Amerykańska Konwencja Praw Człowieka</i> – Międzyamerykański Trybunał Praw Człowieka		Międzynarodowy Ruch Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca Human Rights Watch Międzynarodowa Fundacja Helsińska Amnesty International
<i>Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych</i>	Komitet Praw Człowieka	SYSTEM ARABSKI <i>Arabska Karta Praw Człowieka</i> Komitet Ekspertów Praw Człowieka		
<i>Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych Społecznych i Kulturalnych</i>	Komitet Praw Społecznych, Gospodarczych i Kulturalnych	SYSTEM AFRYKAŃSKI <i>Afrykańska Karta Praw Człowieka i Ludów</i> Afrykańska Komisja Praw Człowieka i Ludów Afrykański Trybunał Praw Człowieka i Ludów		
	Wysoki Komisarz ds. Praw Człowieka	SYSTEMY EUROPEJSKIE RADA EUROPY <i>Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności</i> Europejski Trybunał Praw Człowieka		
	Międzynarodowy Trybunał Karny	ORGANIZACJA BEZPIECZEŃSTWA I WSPÓLPRACY W EUROPIE <i>Akt Końcowy KBWE Helsinki</i> UNIA EUROPEJSKA <i>Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej</i> Europejski Rzecznik Praw Człowieka		

5

SYSTEM UNIWERSALNY

6

SYSTEM UNIWERSALNY – ONZ

- Karta Narodów Zjednoczonych
26 VI 1945
 - nie zawiera katalogu praw podstawowych
 - podnosi aż siedmiokrotnie kwestie związane z prawami człowieka (art. 1, 13, 55, 56, 62, 68, 76)

7

SYSTEM UNIWERSALNY – ONZ

- 10 XII 1948 – Powszechna Deklaracja Praw Człowieka

8

SYSTEM UNIWERSALNY – ONZ

- Komisja Praw Człowieka
 - organ pomocniczy (1946)
 - podstawowe forum ONZ zajmujące się ochroną i promowaniem
- Rada Praw Człowieka (od 2006)
siedziba: Genewa
 - wspieranie powszechnego poszanowania i ochrony praw człowieka oraz podstawowych wolności w równy i uczciwy sposób dla wszystkich ludzi, bez względu na jakiegokolwiek kryteria

9

Rada Praw Człowieka – zadania

- promocja edukacji w zakresie praw człowieka, wspieranie budowania systemu doradztwa i odpowiednich struktur, udzielanie pomocy technicznej w porozumieniu z zainteresowanymi państwami członkowskimi
- służenie jako "forum dla dialogu"
- przedstawianie zaleceń Zgromadzeniu Ogólnemu, by zapewnić dalszy rozwój prawa międzynarodowego chroniącego prawa człowieka
- wspieranie realizacji zobowiązań podjętych przez państwa w kwestii przestrzegania praw człowieka, wdrażanie celów i rekomendacji przedstawionych na konferencjach i szczytach ONZ
- dokonywanie uniwersalnych okresowych przeglądów dotyczących wypełniania przez każde państwo zobowiązań związanych z przestrzeganiem praw człowieka (przeglądy mają być dokonywane w oparciu o obiektywną i wiarygodną informację, zgodnie z zasadą równego traktowania wszystkich państw)
- opracowywanie rekomendacji dotyczących ochrony praw człowieka na podstawie dokonywanych wszechstronnych okresowych przeglądów
- rozwijanie dialogu i współpracy mającej na celu zapobieganie naruszaniu praw człowieka, a także szybkie reagowanie na nadzwyczajne sytuacje łamania praw człowieka
- przejmowanie roli i obowiązków Komisji Praw Człowieka
- działanie w bliskiej współpracy z rządami, organizacjami regionalnymi, krajowymi instytucjami zajmującymi się prawami człowieka i społeczeństwem obywatelskim
- składanie corocznych raportów na forum Zgromadzenia Ogólnego

10

SYSTEM UNIWERSALNY – ONZ

- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych – 1966 r.
- implementacja 1976 r.
- ciało traktatowe:
KOMITET PRAW CZŁOWIEKA
siedziba: Genewa

11

KOMITET PRAW CZŁOWIEKA – główne cele

- kontrola nad przestrzeganiem międzynarodowego paktu praw osobistych i politycznych obywateli,
- analiza sprawozdań z realizacji postanowień paktu dokonywana przez poszczególne państwa (art. 40 Paktu),
- analiza postępu z wdrażania i realizacji zadań wynikających z paktu,
- rozpatrywanie skarg międzypaństwowych (art. 41 Paktu),
- monitorowanie realizacji zaleceń Komitetu przez państwo uczestniczące w sporze,
- monitorowanie realizacji działań na rzecz ofiar naruszenia prawa.

12

SYSTEM UNIWERSALNY – ONZ

- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych – 1966 r.
 - Protokół Fakultatywny nr 1
- daje możliwość skarżenia państwa do KPCz przez osobę fizyczną

13

SYSTEM UNIWERSALNY – ONZ

- skład Komitetu Praw Człowieka
 - Składa się z osiemnastu członków.
 - Składa się z obywateli Państw Stron niniejszego Paktu, którzy powinni być ludźmi o wysokim poziomie moralnym i uznanej kompetencji w dziedzinie praw człowieka, przy czym należy uwzględnić celowość udziału pewnej liczby osób o doświadczeniu prawniczym.
 - Członkowie Komitetu są wybierani i pełnią swe funkcje we własnym imieniu.
 - Wybory członków Komitetu odbywają się na posiedzeniu Państw Stron niniejszego Paktu, zwołanym przez Sekretarza Generalnego
 - quorum wynosi dwie trzecie Państw Stron niniejszego Paktu
 - za wybranych uznani zostaną ci kandydaci, którzy otrzymają największą liczbę głosów i bezwzględną większość głosów przedstawicieli Państw Stron obecnych i głosujących
 - W skład Komitetu nie może wejść więcej niż jeden obywatel tego samego Państwa.
 - Członkowie Komitetu wybierani są na okres czterech lat.

14

SYSTEM UNIWERSALNY – ONZ

- dopuszczalność skargi
 - Komitet uzna za nie nadające się do przyjęcia każde zawiadomienie złożone na podstawie niniejszego protokołu, jeżeli jest ono anonimowe lub jeżeli uzna je za nadużycie prawa do złożenia takiego zawiadomienia bądź za niezgodne z postanowieniami Paktu.
 - Komitet nie będzie rozpatrywał żadnego zawiadomienia otrzymanego od osoby przed upewnieniem się, że:
 - a) ta sama sprawa nie jest już rozpatrywana zgodnie z inną procedurą międzynarodowych badań lub rozstrzygania sporów;
 - b) osoba wyczerpała wszystkie dostępne wewnątrz krajowe środki zaradcze; zasada ta nie ma zastosowania w przypadkach nieuzasadnionej zwłoki w zastosowaniu tych środków.

15

SYSTEM UNIWERSALNY – ONZ

- zawiadomienie, w którym jedno Państwo Strona twierdzi, że inne Państwo Strona nie wypełnia swych zobowiązań wynikających z Paktu:
 - Komitet powinien w ciągu dwunastu miesięcy od dnia otrzymania zawiadomienia przedłożyć sprawozdanie:
 - i) jeżeli zostało osiągnięte polubowne rozstrzygnięcie, Komitet ograniczy swe sprawozdanie do krótkiego przedstawienia faktów i osiągniętego rozstrzygnięcia;
 - ii) jeżeli nie zostało osiągnięte polubowne rozstrzygnięcie, Komitet ograniczy swe sprawozdanie do krótkiego przedstawienia faktów; pisemne uwagi Państw Stron oraz protokół zawierający uwagi ustne, poczynione przez zainteresowane Państwa Strony, zostaną załączone do sprawozdania
- skarga indywidualna:
 - Komitet przekaże swój pogląd na sprawę zainteresowanemu Państwu-Stronie oraz osobie

16

SYSTEM UNIWERSALNY – ONZ

- Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych Społecznych i Kulturalnych – 1966 r.
- implementacja 1976 r.
- ciało traktatowe:
Komitet Praw Ekonomicznych, Społecznych i Kulturalnych
 - monitoruje realizację praw zawartych w Pakcie gospodarczych, socjalnych, kulturalnych
 - przedstawia w okresie pięcioletnim sprawozdania dla Rady Gospodarczo-Społecznej

17

konwencje szczegółowe

- Międzynarodowa Konwencja w sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Rasowej – CERD (Nowy Jork, 07.III.1966 r.)
- Konwencja w sprawie Zakazu Stosowania Tortur oraz Innego Okrutnego, Nieludzkiego lub Poniżającego Traktowania albo Karania – CAT (10.XII.1984 r.)
- Konwencja o Prawach Dziecka – CRC (20.XI.1989 r.)
 - Protokół Fakultatywny do Konwencji o Prawach Dziecka w sprawie Angażowania Dzieci w Konflikty Zbrojne (1.VI.2000 r.)
 - Protokół Fakultatywny do Konwencji o Prawach Dziecka w sprawie Handlu Dziećmi, Dziecięcej Prostyucji i Dziecięcej Pornografii (1.VI.2000 r.)
 - Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie procedury składania zawiadomień (19.XII.2011)
- Konwencja w sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Kobiet – CEDAW (18.XII.1989 r.)
 - Protokół Dodatkowy do Konwencji w sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Kobiet (10.XII.1999 r.)

18

Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do spraw Praw Człowieka

- podlega sekretarzowi generalnemu ONZ
- jest odpowiedzialny za koordynowanie działań związanych z ochroną praw człowieka
- jest zobowiązany prowadzić rozmowy z władzami tych państw, gdzie dochodzi do naruszenia praw człowieka

Michelle Bachelet
od 1 IX 2018

19

Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do spraw Praw Człowieka

- Promowanie praw człowieka w świecie.
- Zapewnienie stosowania tych praw w poszczególnych państwach.
- Promocja i koordynowanie współpracy międzynarodowej.
- Pomoc przy opracowywaniu narzędzi ochrony praw człowieka.
- Kontrola respektowania praw człowieka na świecie.
- Reagowanie w razie naruszenia tych praw.

20

dotychczasowi Wysocy Komisarz Narodów Zjednoczonych do spraw Praw Człowieka

- José Ayala Lasso (1994–1997)
- Mary Robinson (1997–2002)
- Sergio Vieira de Mello (2002–2003)
- Bertrand G. Ramcharan (2003–2004)
- Louise Arbour (2004–2008)
- Navanethem Pillay (2008-2014)
- Zeid Ra'ad Zeid Al-Husseini (2014-2018)

21

Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości

- główny organ sądowy ONZ ustanowiony w 1945 do rozstrzygnięcia sporów między państwami
- składa się z 15 sędziów wybieranych na dziewięcioletnie kadencje
- siedziba: Haga
- wszyscy członkowie ONZ są stronami Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości
 - członkostwo w ONZ nie oznacza automatycznej zgody państwa na jurysdykcję MTS
 - konieczne odrębne wyrażenie woli poddania się właściwości Trybunału
- MTS wydaje wyroki w sporach międzypaństwowych oraz wydaje opinie doradcze
- wyrok MTS bezwzględnie wiąże strony

najcięższe zbrodnie

- **Zbrodnie przeciwko ludzkości** – ogólna nazwa używana dla określenia pewnych przestępczych zachowań skierowanych przeciwko określonej grupie społecznej, np. narodowościowej, etnicznej, rasowej, wiekowej, religijnej lub światopoglądowej.
- **Ludobójstwo (genocyd)** – zbrodnia przeciwko ludzkości, obejmująca celowe wyniszczenie całych lub części narodów, grup etnicznych, religijnych lub rasowych, zarówno poprzez fizyczne zabójstwa członków grupy, jak i wstrzymanie urodzeń w obrębie grupy, przymusowe odbieranie dzieci czy stworzenie warunków życia obliczonych na fizyczne wyniszczenie.
- **Zbrodnie wojenne** – tzw. od starożytności „barbarzyństwo wojenne” czyli pogwałcenie praw i zwyczajów wojennych; do połowy XIX w. ograniczane prawem zwyczajowym, potem konwencjami, które nie ustanawiały konsekwencji karnych za popełnione zbrodnie, tylko nakładały na sygnatariuszy obowiązek regulacji tych kwestii w ustawodawstwie swojego kraju; od traktatu wersalskiego z 1919 przewidywano karalność czynów naruszających prawa i zwyczaje wojenne, a także bulwersujące międzynarodową moralność i powagę traktatów; bezdyskusyjnie uznane w prawie międzynarodowym od 1945 r.

23

sądy szczególne

- **Międzynarodowy Trybunał Wojskowy w Norymberdze oraz Międzynarodowy Trybunał Wojskowy dla Dalekiego Wschodu – 1945**
- **Międzynarodowy Trybunał ONZ ds. Zbrodni Wojennych w byłej Jugosławii – 1993**
- **Międzynarodowy Trybunał ds. Zbrodni w Ruandzie – 1994**
- **Sąd Specjalny dla Sierra Leone – 2002**
- **Trybunał Specjalny dla Libanu – 2007**

24

Międzynarodowy Trybunał Karny (ICC)

- powołany w 1998 roku
- działa od 2002 roku
- siedziba: Haga
- ma za zadanie sądzić najcięższe zbrodnie tj.:
 - ludobójstwo
 - zbrodnie przeciwko ludzkości
 - zbrodnie wojenne
 - agresja (na razie brak jednoznacznej definicji; sprawy z tego tytułu nierozpatrywane)

25

Międzynarodowy Trybunał Karny

- Rosja i Chiny nie podpisały
- USA i Izrael podpisały ale nie ratyfikowały
- W związku z wydatkowaniem ogromnych funduszy na działanie ICC jest on obiektem częstej krytyki z powodu małej jego skuteczności i braku możliwości ujęcia wielu spośród ściganych listem gończym wydanym przez Międzynarodowy Trybunał Karny.
- W grudniu 2014 na stanowisko sędziego został wybrany na kadencję 2015–2024 Piotr Hofmański, pierwszy Polak w historii tego Trybunału

26